

Strategie rozvoje zeleně ve městě Prostějově

Na období 2015 - 2025

**Statutární město Prostějov
Sídlo nám. T.G. Masaryka 130/14
Prostějov**

Březen 2015

Obsah

1. Důvody a cíle koncepčního materiálu pro strategický rozvoj veřejné zeleně
2. Výchozí podklady a strategické dokumenty města
3. Princip koncepčního materiálu
 - 3.1. Transparentnost a objektivita
 - 3.2. Rozhodnutí o schválení
 - 3.3. Vymezení okruhu řešení
 - 3.4. Koordinace s jinými dokumenty
 - 3.5. Definování způsobu financování
 - 3.6. Předpokládané a reálné přínosy a dopady
 - 3.7. Průběžné vyhodnocování
4. Vymezení pojmů
 - 4.1. Stromy
 - 4.2. Keře
 - 4.3. Dřevina rostoucí mimo les
 - 4.4. Travníky
 - 4.5. Byliny
 - 4.6. Zeleň sídelní
 - 4.7. Zeleň krajinná
 - 4.8. Pozemky určené k plnění funkcí lesa
5. Funkce veřejné zeleně
 - 5.1. Rekreační
 - 5.2. Hygienická
 - 5.3. Prostorová
 - 5.4. Ochranná
 - 5.5. Ekologická
6. Okruhy veřejné zeleně
 - 6.1. Parky
 - 6.2. Botanická zahrada
 - 6.3. Památné stromy
 - 6.4. Ucelené plochy zeleně na náměstích
 - 6.5. Ucelené plochy sídlišť
 - 6.6. Vnitrobloková zeleň
 - 6.7. Stromořadí v ulicích
 - 6.8. Lesopark Hloučela
 - 6.9. Hřbitovy

6.10. Lesní plochy

7. Cíle podpory rozvoje veřejné zeleně

8. Náměty k dalšímu řešení

9. Finanční zabezpečení

10. Závěr

1. Důvody a cíle Strategického rozvoje zeleně

Materiál je dokument, který je vypracovaný jako ucelený soubor opatření směřujících k dosažení cílů v oblasti veřejné zeleně. Iniciátorem zpracování byl Magistrát města Prostějova, odbor životního prostředí. Materiál obsahuje souhrn podkladových analýz, definuje vizi – tj. budoucí žádoucí stav v oblasti veřejné zeleně a stanovuje sadu cílů, kterých má být dosaženo. Součástí materiálu jsou opatření, jejichž prostřednictvím mají být cíle naplněny

Hlavním důvodem pro zpracování dokumentu je snaha o zlepšení stávajícího stavu zeleně a to po stránce kvalitativní i kvantitativní, rozvoje nově navržených ploch do období cca 5 let a plánování výhledu nad 5 let. Dokument je navržen na období do roku 2025.

Městská zeleň, tvořící nedílnou součást městského prostředí, je pro mnohé obyvatele měst leckdy jedinou možností kontaktu s přírodou. Představuje souhrn všech volně rostoucích a veřejně přístupných zelených rostlin – stromů, keřů, živých plotů, travníkových ploch, trvalkových a letničkových záhonů, květin. Může být tvořena souvislými porosty, menšími skupinami rostlin, ale i rozptýlenou a solitérní zelení. V rámci zastavěného území města se jedná o důležitý architektonický a krajinný prvek s velmi významnými funkcemi, jako je funkce hygienická, rekreační, prostorotvorná, ekologická a estetická. Kromě těchto základních funkcí má zeleň také vliv na čistotu ovzduší a mikroklima, neboť snižuje prašnost a zvyšuje vlhkost vzduchu a také tlumí hluk, způsobený dopravními a mechanizačními prostředky.

2. Výchozí podklady a strategické dokumenty města

Navržený materiál Strategického rozvoje zeleně čerpá ze zásad:

- Platného územního plánu města Prostějova
- Strategického plánu rozvoje města Prostějova pro období 2010 – 2020
- Generelu zeleně
- Analýzy stavu životního prostředí
- Místního programu ke zlepšení kvality ovzduší pro město Prostějov pro PM₁₀

3. Princip koncepčního materiálu

Materiál byl vytvořen pro zachování stávajících prvků veřejné zeleně, kdy budou pojmenovány nejcennější plochy veřejné zeleně, které si zasluhují nadstandardní péči z pohledu dlouhodobého vývoje. Pojmenovány budou plochy významné, hodny zvláštních přístupů a v neposlední řadě budou definovány plochy obecné, kdy jejich rozvoj je často přizpůsobován potřebám rozvíjejících se potřeb obyvatel města v souvislosti s parkováním, dopravní strukturou, sítěmi apod.

Materiál by rovněž měl zefektivnit postupy při rozvoji a péči o zeleň, plánování a účelné vynakládání finančních prostředků do veřejné zeleně a v neposlední řadě i profesionální přístup k ochraně veškeré zeleně.

Materiál řeší tedy veškeré plochy veřejné zeleně v majetku statutárního města Prostějova, kam patří především parky, botanická zahrada, lesopark Hloučela (Wolfovy sady), ucelené plochy zelení na náměstích a v sídlištích, vnitrobloková zeleň, stromořadí ulic i jednotlivé dřeviny a hřbitovy (dále okruhy zeleně).

Materiál řeší okrajově i plochy lesní, které jsou vymezeny územním plánem města Prostějova a jsou ve správě Lesů města Prostějova s.r.o.. Lesní porosty nejsou typickou plochou veřejné zeleně, ale mají svůj nezanedbatelný význam.

Záměr řešení jednotlivých okruhů zeleně vymezených ve strategii rozvoje zeleně bude řešen s ohledem na charakter daného okruhu zeleně a bude podrobněji vymezen v jednotlivých okruzích zeleně.

Cílovým stavem veškeré veřejné zeleně na území města Prostějova je naplnění dlouhodobých a společných snah města a zainteresovaných organizací (správce zeleně, občanských sdružení) o zpracování strategie, která by schválila nezbytnou potřebu rozvoje veřejné zeleně ve městě Prostějově. Důraz musí být kladen na důsledné prosazování péče o veřejnou zeleň ve všech stanovených okruzích, především v urbanizované části města.

Řešení problematiky okruhů zeleně spočívá v důsledném uplatňování právních, správních, ekonomických, politických a dalších nástrojů k naplňování cílů strategie se záměrem soustavného zlepšování všech prvků veřejné zeleně. Strategický rozvoj zeleně předpokládá, že bude docházet k soustavnému navyšování objemu finančních prostředků vkládaných především z rozpočtu města do veřejné zeleně. Využívání možných dotací z veřejných zdrojů se samozřejmě předpokládá rovněž.

Stanovení časového harmonogramu strategie bylo zvoleno s ohledem na jiné podklady strategického plánování a to do na dobu 10 let, to je do konce roku 2025. Časový horizont je přijatelný s ohledem na reálné výhledy dotační politiky, ale i na systematické rozložení a plánování finančních prostředků z rozpočtu města.

Strategický materiál by měl být po svém schválení zásadním podkladem pro další rozvoj města Prostějova. Bude výchozím materiálem pro rozhodovací a správní činnosti odborů Magistrátu města Prostějova, především odboru životního prostředí, odboru správy a údržby majetku města, odboru rozvoje a investic a finančního odboru. Garantem pro průběžné zhodnocování plnění by byl Odbor životního prostředí Magistrátu města Prostějova. Po schválení Strategie rozvoje zeleně bude odborem životního prostředí vypracován akční plán ke stanovení konkrétních úkolů a cílů na další období.

3.1. Transparentnost a objektivita

K zajištění transparentní a objektivní tvorby strategického materiálu byla zajištěna spolupráce dotčených odborů Magistrátu města Prostějova, především odboru životního prostředí, odboru správy a údržby majetku města a odboru rozvoje a investic. Základní teze byly projednány a upřesněny dle jednotlivých připomínek.

3.2. Rozhodnutí o schválení

Po schválení Strategického rozvoje zeleně Radou města Prostějova, případně Zastupitelstvem města Prostějova, bude materiál zveřejněn na úřední desce. Závazný bude pro pracovníky Magistrátu města Prostějova.

3.3. Vymezení okruhů řešení

Veřejná zeleň je rozčleněna dle několika okruhů, přičemž každý z nich má specifické znaky pro řešení a je ovlivněn různými vlivy, které se často prolínají. U každého okruhu řešení je stanovena nadstandartní, významná nebo obecná plocha s možností dalšího rozvoje a péče o tuto oblast.

3.4. Koordinace s jinými dokumenty

Strategický materiál nebyl připraven izolovaně, ale je v souladu se Strategickým plánem rozvoje města Prostějova pro období 2010 – 2020, Územním plánem města Prostějova, Generelem zeleně, Analýzou stavu životního prostředí, Místním programem ke zlepšení kvality ovzduší pro město Prostějov pro PM₁₀ a dalšími drobnými studiemi zpracovanými pro Statutární město Prostějov. Koordinace je jak po stránce vertikální (s ohledem na strategické dokumenty na vyšší i nižší úrovni), tak horizontální (napříč zájmy města).

3.5. Definování způsobu financování

Strategie rozvoje veřejné zeleně musí mít jasně definované nástroje na zabezpečení finančních prostředků. Následně je nutné přijmout i odpovídající finanční nástroje, aby finanční prostředky byly součástí strategického rozpočtu.

3.6. Předpokládané a reálné přínosy a dopady

Předpokládané a reálné přínosy a dopady Strategie rozvoje zeleně budou vycházet ze stanovených a dodržovaných kritérií uvedených u jednotlivých okruhů zeleně.

3.7. Průběžné vyhodnocování

Strategie rozvoje zeleně musí být pravidelně vyhodnocována a doplňována o nové záměry a zájmy v ochraně veřejné zeleně. Ideálním termínem, by bylo hodnocení 1x ročně prostřednictvím akčního plánu. Delší doba hodnocení by byla méně efektivní.

4. Vymezení pojmů

Pojem veřejná zeleň není jednoznačně vymezen. Plochy zeleně lze definovat jako samostatné území, které vzniklo buď samovolně, nebo záměrně založené, podle zásad krajinného inženýrství. Patří sem především stromy, keře, trávniky a byliny. Hlavním společným prvkem je vždy přírodní složka. Obecně se zeleň dělí na dvě základní skupiny, na zeleň sídelní a zeleň krajinnou

4.1. Stromy

Strom je růstová forma vyšších rostlin. Nadzemní část – prýt – se skládá ze zdřevnatělé, nevětvené spodní části – kmene, který se v určité výši nad zemí dělí na jednotlivé větve.

4.2. Keře

Keř je dřevnatá rostlina, která nemá kmen a nízko nad zemí se rozděluje do mnoha větví. Je nižší než strom.

4.3. Dřevina rostoucí mimo les

Stromy i keře rostoucí jednotlivě nebo ve skupinách ve volné krajině i v sídelních útvarech, na pozemcích mimo lesní půdní fond, definice je dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

4.4. Trávniky

Trávník je udržovaná travnatá plocha, většinou parkového typu. Od louky se liší způsobem údržby, založením i skladbou rostlin.

4.5. Byliny

Bylina je rostlina, která nemá dřevnatou nadzemní část. Vyskytuje se převážně po vysazení člověkem do ploch sídelní zeleně.

4.6. Zeleň sídelní

Záměrně vysázené stromy, keře, byliny do zastavěného území obce tvoří sídelní zeleň. Často bývá doplněna trávniky. Hlavní funkcí je zlepšování životního prostředí sídel.

4.7. Zeleň krajinná

Přírozeně vzniklá plocha, která má stromy, keře, byliny i travnaté plochy. Vznikla bez záměru člověka, může mít i původní charakter. Plní funkci krajinoformující a půdoochrannou.

4.8. Pozemky určené k plnění funkcí lesa

Mezi pozemky určené k plnění funkcí lesa patří pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, dále lesní průseky, nezpevněné lesní cesty a pod. Definice je dle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), v platném znění.

5. Funkce veřejné zeleně

Veřejná zeleň je soubor všech volně rostoucích a veřejně přístupných dřevin rostoucích mimo les, trávníků a bylin. Plní nezastupitelné funkce v životě člověka. Je důležitým architektonickým a krajinným prvkem s velmi významnými ekologickými funkcemi, které ovlivňují čistotu ovzduší, mikroklima, snižuje prašnost, zvyšuje vlhkost, redukuje hluk a další.

5.1. Rekreační

Rekreační účinky vyplývají ze samotných vlastností zeleně, zejména vlivů psychologických, hygienických a estetických. Množství těkavých látek v ovzduší ozdravuje kvalitu ovzduší, zlepšují se dýchací funkce. Je znám uklidňující účinek zelené barvy. U větších ploch souvislé zeleně lze vnímat lepší mikroklima ovlivněné nejen vlhkostí, ale i teplotou, kterou dokáží dřeviny částečně redukovat. Psychologické působení zeleně spočívá především ve vnímání estetického prožitku, vnímání šumění listů, zpěvu ptáků apod.

5.2. Hygienická

Je prokázán vliv zeleně na mikroklima, které spočívá v ovlivňování teploty, vlhkosti i kvality vzduchu, včetně jeho proudění. Veřejná zeleň snižuje teplotu fasád budov, chodníků, parkovišť a náměstí. Nejlepší způsob jak zabránit stálému přehřívání je trvalé přistínění vzrostlou vegetací ze stromů. Vzrostlá zeleň svou transpirací přispívá ke zvlhčení suchého vzduchu, který se především v zastavěných částech města přehřívá. Dospělý strom za optimálních podmínek je schopen odpařit v průběhu vegetačního období za slunného dne do ovzduší až 250 l vody/den.

Zeleň zachycuje mechanicky prachové částice, pohlcuje CO₂ a produkuje O₂, přičemž množství zachyceného prachu je přímo úměrné charakteru plochy listů. Čím jsou listy členitější, mají svrasklý lepkavý povrch, vodorovné postavení, tím více zachycují prach. Podobnou

funkci plní i travnaté plochy. Při dešti se prach dostává do půdy, respektive do trávníku, odkud se již nemůže tolik vrátit zpět do ovzduší jako z dlážděných povrchů.

Snížování intenzity hluku v ulicích není ve srovnání s výše uvedenými funkcemi poměrně menší. Opět je závislé na struktuře zeleně, její plošné velikosti, olistění apod.

5.3. Prostorová

Každá veřejná zeleň, ať už jde o skupinu stromů, či jednotlivé solitéry doplňuje prostor dané oblasti. V prostorové funkci je kladen důraz na různorodost výškového členění, kdy vysoké, středně vysoké a nízké formy zeleně napomáhají vytvářet kompozici daného území. Vhodným umístěním daného typu zeleně se prodlužují nebo zkracují pohledy, otvírají, rámují nebo naopak zakrývají či uzavírají méně atraktivní prvky architektury města.

Stromy mají velkou škálu tvarů od štíhlých, po široké koruny, subtilních po robustní tvary, nepravidelný vzrůst nebo zcela pravidelné koruny, což vše způsobuje doladění prostoru města. K tomu rovněž přispívá velká škála barevností stromů, kdy jiných barev je dosahováno na jaře při rašení, kvetení nebo při podzimním zabarvení. Právě variabilita je to, co odlišuje jehličnany od listnatých dřevin.

5.4. Ochranná

Veřejná zeleň má svou nezastupitelnost v ochraně půdy proti vodní a větrné erozi, v ochraně povrchových a podzemních zdrojů vody, ale především ve stabilizaci a optimalizaci vodního režimu.

I v zájmu městského ovzduší je zpomalit odtok srážkové vody a její co největší zasakování do půdy, což mohou dobře plnit travnaté plochy. Tradičním prvkem vegetačních protierozních opatření je trávník s mezí porostlou stromy a keři, kdy rostliny svými kořeny nejen zpevňují svah, ale zlepšují infiltraci a plynulé zasakování srážkové vody.

5.5. Ekologická

Zeleň, voda, vzduch a půda jsou složky životního prostředí. Jejich význam je tím vyšší, čím jsou tyto složky stabilnější a tím více mohou ovlivňovat životní prostředí ve městě samém. Celková rozloha zeleně by vždy měla být úměrná ke zpevněným plochám města. Čím jsou městské části zastavěnější, tím by veřejná zeleň měla kompenzovat nepříznivé vlivy, především v teplotě, ovzduší, vzdušné vlhkosti apod.

6. Okruhy veřejné zeleně

6.1. Parky

Na území města se nacházejí tři významné prostějovské parky – Smetanovy sady (plocha cca 1,7 ha), Kolářovy sady (plocha cca 4,9 ha) a Spitznerovy sady (plocha cca 0,5 ha).

Parky zlepšují životní prostředí obyvatel města, zvyšují estetickou hodnotu prostředí a ztraktivňují lokalitu, ve které se vyskytují. Vyšší biodiverzitou a ekologickou stabilitou zvyšují biologickou hodnotu prostředí a zajišťují také přírodní stanoviště mnoha druhů organismů.

Trvale udržitelný rozvoj parků, jehož hlavním cílem je zachování parků dalším generacím v co nejméně pozmeněné podobě, by měl vycházet z přehledných a podrobných plánů péče o každý jednotlivý park.

Stanovené úkoly péče v nich by měly být adekvátně podpořeny konkrétními postupy a měly by mimo jiné respektovat historický význam parku, péči o vegetační prvky parkové kompozice, ochranu přírody, kvalitní údržbu, přístup veřejnosti a pohyb návštěvníků a konání kulturních a společenských akcí.

Strategický rozvoj řešení parků bude představovat:

- Odborné zpracování plánu péče parků na několik následujících let.
- Komplexní zpracování projektů revitalizace zeleně v parcích s ohledem na zachování historické hodnoty parků s výhledem na 10 let.
- Stanovení nejcennějších stromů, které je třeba zachovat a věnovat jim maximální péči a tomu odpovídající finanční prostředky na údržbu, odborná ošetření, vazby korun apod.
- Stanovení cenných a významných dřevin rostoucích mimo les, které utváří kostru parku.
- Věnovat pravidelnou údržbu všem ostatním dřevinám a bylinám v parcích.
- Cestní síť budovat v parcích pouze z propustných materiálů, nikdy z asfaltu či betonu.
- Neplánovat a nerealizovat inženýrské sítě přes plochy parků.

V parcích by nikdy nemělo docházet k zemním pracím, které by mohly poškodit kořenové systémy stromů. Veškeré technické sítě by vždy měly vést mimo území parků, aby nenarušovaly zdravotní stav stromů, neboť při každém porušení kořenového systému stromů může do stromu vniknout infekce, která časem způsobí destrukci stromu.

6.2. Botanická zahrada

Město Prostějov, jako jedno z mála měst v České republice, je vlastníkem i provozovatelem botanické zahrady. Botanická zahrada Petra Albrechta je na ploše cca 0,5 ha, kde roste více než 16 000 druhů rostlin a dřevin. V roce 2014 došlo k rozšíření botanické zahrady o dvě různorodé části. V jedné je vyznačena vývojová spirála rostlin spolu s bylinnou částí, která je opatřena Brailovým písmem pro nevidomé a

slabozraké. Druhá část zahrady se rozšířila o rozárium s malým altánem.

I když členění a uspořádání Botanické zahrady je velmi zajímavé a pro návštěvníky přínosem téměř v každém období roku, vybavení pro pracovníky i návštěvníky je na velmi nízké úrovni.

Strategický rozvoj Botanické zahrady Petra Albrechta bude představovat:

- Vybudování zázemí pro pracovníky i návštěvníky botanické zahrady spočívající v kancelářích, skladech i hygienických zařízeních.
- Zabývat se zatraktivněním botanické zahrady a zpopularizovat její činnost s ohledem na specifické rostlinstvo Kosíře, které tvoří základ botanické zahrady.
- V souladu s vítězným projektem na možnou rekonstrukci prostoru bývalých kasáren se zabývat a dopracovat studii na další rozšíření botanické zahrady a zřízení arboreta, které by vhodně doplnilo prostor v okolí plánovaných staveb.

6.3. Památné stromy

Památné stromy jsou mimořádně významné stromy, zpravidla neobyčejného vzrůstu a vysokého věku. Památné stromy je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji. Jejich ošetřování se děje se souhlasem orgánu ochrany přírody, který jej vyhlásil. Každý památný strom má ze zákona ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene naměřeného ve výši 130 cm nad zemí, pokud není ve vyhlášení stanoveno jinak. Vzhledem k dlouhověkosti těchto dřevin je třeba zajistit jejich ochranu.

Na území města Prostějova je vyhlášeno 7 památných stromů, které si zaslouží svou specifickou péčí.

- Domamyslický jilm, stáří okolo 200 let, velmi dobrý zdravotní stav. Jilm roste na břehu mlýnského náhonu, je součástí břehového porostu.
- Čechůvská lípa, stáří okolo 150 let, dobrý zdravotní stav. Lípa roste u kapličky sv. Otýlie v Čechůvkách.
- Krasický platan, stáří okolo 150 let, výborný zdravotní stav. Platan roste na hrázi Krasického rybníka, je zavětven až k hladině.
- Jírovec u sokolovny, stáří 120 let, zdravotní stav dobrý. Jírovec roste v travnaté ploše za sokolovnou, v ulici Blahoslavova.
- Petrský jerlín, stáří okolo 100 let, velmi dobrý zdravotní stav. Jerlín roste u kostela sv. Petra a Pavla na Petřském náměstí.
- Střížova lípa, stáří okolo 100 let, velmi dobrý zdravotní stav. Lípa roste solitérně na křižovatce ulic Kyjevská a Sokolovská ve Vrahovicích.

- Lípa u Sarkandra, stáří okolo 100 let, zdravotní stav dobrý. Lípa roste v pruhu zapojeného porostu listnatých stromů kolem polní cesty, nad areálem střelnice ve Vrahovicích.

Strategický rozvoj řešení památných stromů bude představovat:

- Zákaz všech zemních prací v ochranném pásmu památných stromů
- Zákaz terénních úprav v okolí památných stromů, které by způsobily změnu vodních režimů, odvodňování, apod.
- Pravidelně po 2 letech provádět kontrolní šetření stavu památných stromů
- Zajistit finanční prostředky na úpravy korun, vazby apod.

6.4. Ucelené plochy zeleně na náměstích

Na existenci a kvalitu zelených ploch na náměstích má vliv historický základ výstavby a hlavně investice či prosazování potřeb a názorů obyvatel. Na náměstích rostoucí stromy trpí stejně jako stromy v ulicích a to suchem, prachem, žárem, znehodnocenou a neprovzdušněnou půdou, exhaláty, zasolením, mechanickým poškozením a v důsledku oslabení vitality i chorobami a škůdci. Jednoznačně lze konstatovat, že se jedná o nejohroženější skupinu zeleně ve městě.

Každá úprava veřejného prostoru na náměstích sebou přináší negativní vliv do vitality dřevin. Velmi často se jedná o úpravy v souvislosti s novým dopravním řešením okolo náměstí, vybudování dalších parkovacích ploch, případně opravy inženýrských sítí, které často způsobují poškození kořenového systému stromů a tím postupné chřadnutí poškozených dřevin.

Strategický rozvoj řešení náměstí bude představovat:

- Stanovení nejceněnějších stromů, které je třeba zachovat a věnovat jim maximální péči a k tomu odpovídající finanční prostředky na údržbu, odborná ošetření, vazby korun apod.
- Stanovení cenných a významných dřevin rostoucích mimo les, které utváří kostru zeleně na náměstí.
- Důslednou ochranu stávajících stromů.
- Plánované stavební úpravy vést tak, aby nekolidovaly s kořenovým systémem stromů.
- Navrhnout vždy maximální počet stromů a keřů, který bude doplněn bylinami a trávničky.
- Navrhovat takové druhy stromů, které snáší horší podmínky náměstí s ohledem na sucho, exhaláty a prach.
- Nesnižovat plochy veřejné zeleně na náměstích ve prospěch zpevněných ploch.
- Do ploch náměstí umísťovat vodní prvky, které přispívají ke zlepšení mikroklima.
- Zpevněné plochy dělat z dlažby nikoliv z nepropustných materiálů jako je asfalt a beton.
- Péče a ochrana náměstí, jakožto ucelené plochy zeleně, by měla zahrnovat zejména odborné zpracování zásad rozvoje těchto ploch,

upřednostňování výsadeb stromů s korunami rozvětvujícími se ve výšce cca 2,5 m nad zemí, vhodné rozmístění druhů dřevin v prostoru a dále vyloučení druhů vyvolávajících alergie nebo mající jedovatou některou ze svých částí.

6.5. Ucelené plochy sídlišť

Existence a kvalita zelených ploch na sídlištích je ovlivněna orientací a zástavbou panelových domů, podloží, prouděním vzduchu v dané lokalitě apod. Úpravy sídlišť, tzv. revitalizace, jsou vyvolány častými připomínkami obyvatel sídlišť o změny a úpravy ve funkčnosti celého sídliště. Akce spojené s regenerací sídlišť nejsou na mnoha sídlištích dokončeny. Charakter vegetačního pokryvu by měl být volen nejen s ohledem na funkční využití, míru estetického ztvárnění a na náklady realizace úpravy plochy, ale též s ohledem na dlouhodobé náklady údržby. Z hlediska bezpečnosti se v současné době prosazuje i přehlednost prostoru, zahrnující především výsadbu stromů, případně živých plotů – převládá tedy zakládání travnatých ploch a bodová výsadba dřevin.

V Prostějově máme 4 větší sídliště, z nichž každé má jiné potřeby ve vymezení ploch veřejné zeleně.

Nejstarší sídliště Šárka má minimální plochy parkovacích míst, což vyvolalo potřebu zpracování regenerace sídliště. Na tomto sídlišti je v malé míře zachována původní plánovaná výsadba dřevin. Běžně zde docházelo k libovolné výsadbě nejrůznějších dřevin, často smrků, které jsou s ohledem na nadmořskou výšku Prostějova naprosto nevhodným druhem. Druhým nejčastějším druhem zde jsou břízy, které jako rychlerostoucí dřeviny měly dodat sídlišti potřebnou zeleň v krátké době. Břízy měly po vzrůstu dalších dřevin uvolnit prostor pomaleji rostoucím stromům. To se nestalo a v plochách zeleně jsou často vyštíhlené formy dřevin, které pokud by měly dostatek místa, plnily by bezpečně své funkce.

S ohledem na tyto skutečnosti je třeba posuzovat každou dřevinu individuálně a ponechat ji v místě i za cenu, že nebude zabezpečen dostatek parkovacích míst u každého bytového domu.

Povýšení parkovacích míst na úkor zeleně povede k tomu, že by zde nezůstaly prakticky žádné velké stromy, jen nově navržené dřeviny, které nejsou schopny v období několika desítek let nahradit funkci velkých dřevin. Toto sídliště je připraveno ke kompletní revitalizaci.

Další sídliště Svobody bylo založeno včetně umístění rozvolněných ploch dřevin i uličních stromořadí. V průběhu let se původní charakter výsadeb změnil, ale stále zde zůstávají velké stromy, střední i mladé stromy a keře. Na sídlišti je dostatek travnatých ploch, které jsou využívány nejen dětmi z přilehlé školy. Na tomto sídlišti probíhá částečná revitalizace, kde se rozšiřují zpevněné plochy pro parkování a

příjezd hasičské techniky v případě požáru. Součástí revitalizace je i výsadba nových dřevin rostoucích mimo les.

Sídliště Hloučela i sídliště Svornosti mají v současnosti upravené plochy zeleně s poměrně mladými výsadbami. Více převažují travnaté plochy a sídliště by si zasloužila zpracovat odborný sadovnický materiál týkající se dosadby dřevin. Dřeviny zde musí být sázeny také s ohledem na štěrkovité podloží, které způsobuje, že ne všechny druhy dřevin zde dobře rostou.

Společným znakem všech sídlišť je omezený sortiment vysazovaných dřevin rostoucích mimo les. Neuspokojivá velikost vysazovaných stromů se často nahrazovala výsadbou dřevin do skupin, které splnily rychlou efektivitu zeleně. Následné probírky se mnohdy již nekonaly a na místech nyní jsou nevhodné skupiny co do četnosti i tvarů, což komplikuje odstranění části dřevin ve skupinách, neboť zbývající stromy se stávají nestabilní a provozně nebezpečné.

Strategický rozvoj řešení ucelených ploch zeleně bude představovat:

- Zpracování sadovnických studií na dosadby na sídlištích Svornosti a na sídlišti Hloučela.
- Důsledně chránit nejcennější stromy, které se v plochách sídlišť nachází.
- Plánované stavební úpravy vést tak, aby nekolidovaly s kořenovým systémem stromů
- Umísťování druhů s výrazným tvarem a barvou listů na podzim pro oživení ploch zeleně
- Doplnit do sídlišť květinové záhony do těch míst, které jsou na hlavních trasách pěší dopravy.
- Vhodně doplňovat keřové výsadby s proměnlivými prvky (barva květů, listů)
- Vyloučení druhů, které ve zvýšené míře vyvolávají alergie nebo mají jedovaté plody, listy apod.
- Péče a ochrana sídliště, jakožto ucelené plochy zeleně, by měla zahrnovat zejména odborné zpracování zásad rozvoje těchto ploch, upřednostňování výsadeb stromů s korunami rozvětvujícími se ve výšce cca 2,5 m nad zemí, vhodné rozmístění druhů dřevin v prostoru a dále vyloučení druhů vyvolávajících alergie nebo mající jedovatou některou ze svých částí.
- Zvážit možnost využití zeleně i na fasádách, na střeších.

6.6. Vnitrobloková zeleň

Vnitrobloková zeleň představuje plochy, u kterých se prolíná mnoho funkcí a vegetační prvky v nich představují prostor pro odpočinek, relaxaci a částečně i pro sportovní využití. Prostorově omezený prostor by měl zůstat nezastavitelný trvalými stavbami (garáže, komerce).

Každý vnitroblok má z pohledu veřejné zeleně své specifické funkce, které je třeba rozdělit na základní, vedlejší a ostatní. Mezi základní funkce patří stávající stromová a keřová výsadba, vhodně doplněná systémem chodníků a pěšin. Do vedlejších prvků náleží volné travníkové plochy doplněné záhony z trvalek, letniček, popínavých dřevin apod. Ostatní funkce představují mobiliář, veřejné osvětlení, dětská hřiště, drobné plochy pro sport apod., bez kterých celý ohraničený prostor vnitrobloku nebude plnit svou funkci.

Rozhodující význam pro posuzování stability celé plochy mají hlavní vegetační prvky, které jsou nositeli prostorové stability a jsou to převážně stromy a keře spolu s trávničkem jako plochou pro relaxaci. Již existence jediného solitérního stromu v uzavřeném prostoru vnitrobloku může ovlivnit celý prostor.

Strategický rozvoj řešení vnitroblokové zeleně bude představovat:

- Zhodnocení perspektivních dominantních vegetačních prvků a návrh na jejich nové doplnění.
- Důsledné chránění nejvýznamnějších stromů, které tvoří v omezeném prostoru dominantu zeleně.
- V plochách vnitrobloku, kde není žádná solitérní dřevina, umístění vzrostlého stromu, který by dominantu vytvořil.
- Zhodnocení vedlejších vegetačních prvků a návrh na jejich doplnění,
- Nesnižování plochy veřejné zeleně na náměstích ve prospěch zpevněných ploch.
- Stanovení systému údržby všech vegetačních prvků v plánu péče o tyto plochy.
- Zvážení nákupu speciálního softwarového programu, na základě něhož budou plochy vnitroblokové zeleně navrženy a upraveny ve vztahu k veřejné zeleni.
- V místech s vysokou intenzitou zástavby využít pnoucí zeleň, ať už po fasádách nebo po konstrukcích.

6.7. Stromořadí v ulicích

Ulice představují specifické plochy, u kterých jsou hlavním činitelem dopravní záležitosti a které spolu s okolní zástavbou tvoří převážně dlouhé prostory, ve kterých zeleň tvoří doplňkovou, ale nikoliv bezvýznamnou zeleň.

Speciální problém zeleně v ulicích spočívá v tom, že výsadba dřevin je provedena v poměrně úzkých pásích mezi komunikací a chodníkem. V této vymezené ploše je velké množství inženýrských sítí, což představuje právě pro dřeviny v ulicích mnohdy problém. Každé podzemní vedení má své ochranné pásmo, které zasahuje často do travnatého pásu nebo je některé z vedení inženýrských sítí přímo v travnatém pásu. Výsadba stromů pak bývá s ohledem na ochranná pásma vedení problémem. V těchto místech je proto třeba sázet menší

stromy, které mají mělký kořenový systém. Další alternativou je výsadba speciálně pěstovaných keřů na kmínku, které by mohly nahradit stromy.

Z důvodu nedostatečného prostoru se v současné době často vysazují v ulicích malokorunné, bezplodé odrůdy listnatých stromů (kulaté javory, akáty apod.). Výška je volena tak, aby nedošlo ke stínění okolních domů. Tyto dřeviny nemohou dostatečně plnit všechny dříve uvedené funkce, zůstává převážně jen funkce estetická, která rovněž není zanedbatelná.

Koncepční řešení stromořadí ulic bude představovat:

- Posouzení a vyhodnocení stávající zeleně v každé ulici, a to zejména z důvodů zdravotních, ale i estetických,
- Provedení dosadby chybějících dřevin v případě, že v ulici roste více zdravých dřevin,
- Provedení celkové obnovy a výsadby zeleně v případě, že v ulici není zachována souvislá uliční výsadba dřevin, které jsou poškozené nebo provozně nebezpečné.
- Ctít dohodu se správci inženýrských sítí, že v případě havárie na podzemních vedeních dojde k odstranění dřeviny, která bude následně opět vysazena.
- Tam, kde je minimální plocha pro výsadbu zeleně začít s výsadbou dřevin do chodníků. K tomu je třeba zabezpečit celou řadu opatření (ochranné mříže, ochrana kmene, pravidelné závlahy apod.)
- Při rekonstrukcích chodníků dbát na zřizování lapačů srážkové vody, případně ke stromům svádět dešťovou vodu mírným svahováním chodníků.
- Dbát na ukládání technické infrastruktury do chodníků.

6.8. Lesopark Hloučela

Lesopark Hloučela – Wolfovy sady - je nejhodnotnější přírodní celek na území města, představující vymezený a funkční biokoridor a zahrnující rozsáhlé lesní porosty v povodí vodního toku Hloučela. Slouží jako přírodní prostředí pro mnoho druhů rostlin i živočichů, je využíván jako odpočinková a rekreační zóna pro obyvatele města, ale zajišťuje i řadu jiných nezanedbatelných funkcí, jakými je funkce ekologická, prostorotvorná, funkce ochrany zdrojů (protierozní ochrana půdy, vodní režim krajiny), podílí se i na charakteru a rázu krajiny i na vzniku estetických hodnot krajiny.

Návštěvnost v lesoparku dosahuje vysokého stupně, proto jsou zde nezbytná specifická hospodářská opatření, kterými by bylo zajištěno plnění žádoucích funkcí rekreačního lesa. Z tohoto hlediska je proto nezbytné zaměřit se na vzájemné vztahy a závislosti lesa a prostředí – především z hlediska zdravotního a rekreačního. Tím se současně zajišťuje i způsob hospodaření, velikost a tvar obnovních prvků, porostní skladba, prokácení pruhledů a ponechání volných ploch a také

změna druhové skladby, neboť v lesoparku nejsou porosty zastoupeny jen původními druhy.

Strategický rozvoj řešení lesoparku Hloučela bude představovat:

- Zajištění souladu přírodních hodnot lesoparku a tendencí k jeho funkčnímu využití.
- Zabezpečení vzniku nových estetických hodnot a posílení jedinečné identity a rázu lesoparku.
- Získání stabilních společenstev původních druhů a splnění všech funkcí kvalitního rekreačního lesa.
- Rozšiřování lesoparku o plochy navržené územním plánem.

6.9. Hřbitovy

Hřbitovy plní na území města Prostějova svou specifickou funkci, pro kterou jsou hlavně určeny. Nezanedbatelnou složkou jsou dřeviny rostoucí mimo les. Z několika hřbitovů, které se na území města Prostějova nachází, si pozornost zaslouží největší hřbitov, který leží na katastru Prostějova. Prostějovský hřbitov má rozlohu 7,7 ha, a je v něm zachována koncepce od jeho založení z roku 1900. Celá hřbitovní plocha je rozdělena hlavní lipovou alejí na 2 poloviny. Hlavní alej směřuje od brány k obřadní síni a je nově vysázena řadou lip. Uprostřed stojí ústřední kříž, od něhož vedou 2 hlavní příčné aleje. Směrem k severu nahradila původní smrkovou alej výsadba douglasky tisolisté, směrem na jih stále zůstává krásná alej statných buků lesních.

Další křižovatka za ústředním křížem rozděluje doprava vedoucí alej okrasných hrušní a doleva vedoucí stromořadí lip starých okolo 60 let. Za zmínku stojí výsadba jírovce červeného podél východní zdi a červenolisté buky u obřadní síně.

I stromy na hřbitově potřebují svou obnovu. Příčnou hlohovou alej nahradila višň chloupkatá, byly provedeny nové výsadby habrů obecných, liliovníků tulipánokvětých, javorů mléčů a jasanů ztepilých. Svou pozornost zasluhuje i roztroušená zeleň po celé ploše hřbitova.

Strategický rozvoj řešení hřbitovů:

- S ohledem na specifické podmínky těchto lokalit je nutné k případným obnovám přistupovat maximálně obezřetně a citlivě.
- Věnovat se pravidelné údržbě stávajících dřevin rostoucích v alejích s tím, aby byla zabezpečena jejich dlouhověkost.
- Pro případné náhradní stromy za dožitě kultivary vybrat druhy, které jsou pohledově zajímavé, vytváří pěkné tvary korun, zajímavé listy apod.

6.10. Lesní plochy

Pozemky určené k plnění funkcí lesa se převážně nachází na západ od města Prostějova. Dosahují výměry cca 31 ha. Jedná se o katastrální území Domamyslice a Čechovice Záhoří. Pozemky jsou zařízení v lesním hospodářském plánu Lesů města Prostějova s.r.o.

Jedná se o několik samostatných izolovaných lesíků s pestrou druhovou skladbou v zemědělské krajině, které leží v nadmořské výšce 286-298 m n. m.. Jde o středně staré porosty, které dosahují průměrného věku kolem 60 let s převahou zastoupení listnáčů (dub, lípa habr, bříza) z jehličnatých dřevin převládá borovice

Strategický rozvoj řešení lesů:

- Pozemky určené k plnění funkcí lesa jsou řešeny samostatnými plány na období 10 let.
- Snaha o uplatnění původních dřevin po kácených porostech.
- Neplánovat trasy inženýrských sítí přes pozemky určené k plnění funkcí lesa.

7. Cíle pro podporu rozvoje zeleně

Hlavní zásady systematického plánování pro podporu trvale udržitelného rozvoje zeleně ve městě Prostějově by měly zahrnovat především tato dílčí opatření:

- odborné zpracování koncepce údržby a rozvoje zeleně ve městě na základě odborné spolupráce zahradních architektů, zahradníků a odboru životního prostředí,
- soustavné mapování a inventarizace dřevin,
- koncepční plánování nových výsadeb s respektem ke stávající kompozici,
- zajištění prostorové a estetické kvality vysazovaných stromů výběrem vhodných kultivarů,
- rozvojová péče o nově vysazené stromy včetně provádění výchovného řezu,
- zachování a zvýšení kvality stávajících ploch veřejné zeleně a jejich případné rozšíření,
- nezmenšování plochy zeleně (kromě vjezdů k nemovitostem a veřejného zájmu u silnic),
- doplnění chybějících stromů v alejích a stromořadích,
- obnova dřevin v ulicích a ve vnitroblocích,
- dokončení, ucelení, případně tvorba výsadeb na plochách sídlištní zeleně,
- pravidelná obnova travníkových ploch,
- tvorba zeleného pásu dřevin v ulicích, kde je to z hlediska prostorového uspořádání možné,
- odborná péče o městské parky a jejich obnova,
- pravidelná údržba stromů odborně provedeným řezem,
- nepovolování kácení zdravých dřevin ze soukromých zájmů,
- důsledné ukládání náhradních výsadeb (optimální poměr 1:3),

- vysazování autochtonních dřevin převážně do přírodě blízkých částí města (sady, polní cesty atd.), v podmínkách extrémně zatížených lokalit ve městě lze použít dřeviny, které jsou pro tyto podmínky vyšlechtěny,
- vysazování keřů na kmínku v místech inženýrských sítí,
- vysazování rychle rostoucích dřevin do ulic,
- nevysazovat jehličnaté dřeviny a křížence rychlerostoucích dřevin pěstované pro rychlý nárůst dřeva do uliv
- vedení přehledu ploch určených k provedení náhradních výsadeb správcem ploch zeleně,
- náležitá ochrana stávajících dřevin během stavebních prací,
- zajištění průběžné i následné odborné kontroly.

8. Náměty pro další řešení

Následující opatření pro podporu rozvoje zeleně ve městě jsou řešena ve vztahu ke kvalitě jednotlivých vegetačních prvků a současně ke stabilitě ploch veřejné zeleně.

- Kultivace a zpřístupnění stávajících ploch zeleně (zejména v majetku města) – např. Močidylka, Čechůvky u II/150.
- Rozšíření ploch zeleně na pozemcích v majetku města – Rozšíření ploch zeleně v biokoridoru Hloučela, Rozšíření ploch zeleně park Nová Okružní, zeleň les u R46 Žešov. Nutné zpracování ideových studií k rozšíření zeleně na plochách navržených územním plánem, aby docházelo k jejich smysluplnému využití a rozvoji (možná spolupráce s vysokými školami + odborná oponentura).
- Výkup ploch, které jsou nabízené k prodeji a na nichž má být dle územního plánu zeleň (aktuálně např. jižní park). Stanovit jednotnou cenovou politiku, zdůraznit výhodnost vzniku zeleně pro ostatní zastavitelné části pozemku, podmínit možností napojení na městskou infrastrukturu (zvážit možnosti řešení).
- Aktivní výkup lokalit pro rozšíření ploch zeleně (nový městský park, jižní park, Hloučela). Je nutné stanovení priorit a zpracování ideových studií plánovaných nových ploch zeleně.
- Zpřístupnění ploch zeleně obyvatelům (např. neexistující cestní síť podél Hloučely v řadě úseků).
- Doplnění ploch zeleně o dostatečnou cestní síť (např. poddimenzovaný úsek Cavalo – Tichá).
- Zatraktivnit rekreaci na plochách zeleně. V současné době značně poddimenzované využití. V řadě případů slouží jen pro průchod územím a jako prostor pro venčení psů. Doporučení na realizaci projektů typu „stezka zdraví“ (venkovní cvičiště, posilovny, discgolf, apod.). Samozřejmě by mělo být vybavení základním mobiliářem, jako jsou lavičky a odpadkové koše.
- Pro možnost rekreace na plochách zeleně je rovněž nutné v jejich blízkosti zabezpečit základní hygienické zázemí (toalety nebo pítka). Nevyhovující jsou v tomto směru Kolářovy sady (WC lze vedle

samostatného objektu investovaného městem zřídit i ve spolupráci s jiným subjektem, např. záměr výstavby kavárny, zpřístupnění WC hvězdárny, spolupráce s provozovateli blízkých restauračních zařízení, v blízkosti žádný vhodný objekt není).

9. Finanční zabezpečení:

Péče o zeleň vyžaduje finanční prostředky. Zanedbaná zeleň může být nebezpečná pro své okolí (pád větví a stromů). Zanedbané plochy zeleně nemotivují občany k jejich aktivnímu využívání a rekreaci. Naopak slouží jako úkryt pro nejrůznější negativní jevy. To potom od rekreace v městské přírodě dále odrazuje „slušnou“ většinu obyvatel.

Získání ploch pro rozšíření ploch zeleně vyžaduje finanční prostředky. Ploch zeleně je v Prostějově nedostatek. Přestože územní plán nabízí možnosti jejich rozšíření, jedná se většinou o pozemky ve vlastnictví soukromých osob. Bez jejich vykoupení není možné zásadní rozšíření ploch zeleně (výsadby stromů, snižování prašnosti, rozšíření možností příměstské rekreace pro obyvatele Prostějova).

Výsadba zeleně vyžaduje finanční prostředky. Náklady budou závislé na zvoleném přístupu postupného růstu (méně finančně náročné) nebo výsadby již vzrostlé zeleně (vhodné na exponované plochy v centru). Je možné využít dotační prostředky SFŽP.

Vybudování atraktivit a zázemí pro možnost rekreace na plochách přírodního charakteru vyžaduje finanční prostředky. Potřebné hygienické zázemí mohou často nabídnout soukromí provozovatelé restauračních zařízení. Vybudování atraktivit, které dokážou k rekreaci na plochách zeleně přilákat další uživatele (workout, discgolf) se v minulosti opakovaně nepodařilo zafinancovat z dotačních prostředků. Je proto pravděpodobné, že bude muset být realizováno z prostředků města.

Vybudování cestní sítě, která zpřístupní plochy zeleně obyvatelům města, vyžaduje finanční prostředky. Jde přitom o komunikace všech řádů - cesty napojující lokalitu i cestní síť přímo v plochách zeleně. V ideálním případě by mělo jít o různé cesty pro různé uživatele a jejich potřebám přizpůsobeným povrchům (samozřejmě vždy s ohledem na povahu ploch zeleně).

Není tedy možné učinit politické rozhodnutí o naplňování koncepčního materiálu pro strategický rozvoj veřejné zeleně ve městě Prostějově bez jasného předchozího deklarovaného odhodlání navržené kroky financovat. Následně je nutné přijmout i odpovídající finanční nástroje, aby nezůstalo jen u deklarace (strategický rozpočet).

10. ZÁVĚR

V městském prostředí má zeleň pro člověka nezastupitelnou roli jako náhrada za přírodní prostředí, které je v urbanizovaném prostoru omezené. Systémy zeleně spoluvytvářejí podmínky pro uskutečňování přírodních a sociálně-ekonomických procesů jako předpokladu udržitelného rozvoje, resp. udržitelného využití území. Výrazným způsobem spoluvytvářejí charakter urbanizovaného prostředí a jeho kvalitu. Zeleň tedy dotváří urbanistickou kompozici města.

Dřeviny svým habitem umožňují vytvářet prostorové formace podle principu zásad estetické a kompoziční tvorby a jsou proto nástrojem na vytvoření ekologicky relativně stabilního, kompozičně vyváženého, zdravotně a hygienicky nezávadného prostředí. I přes tento nesporný význam jsou však plochy zeleně vystaveny tlaku na nové funkční využití a zastavění. Na druhé straně však sílí tlaky na vytváření kvalitnějšího prostředí pro bydlení a rekreaci, na využití zeleně jako prostředí pro relaxaci, fyzický i duševní odpočinek, pro poznání a poučení.

Aby Strategický rozvoj zeleně plnil své funkce, je nezbytné zpracování Akčního plánu, který by stanovil konkrétní úkoly v daném období. Schválení Akčního plánu musí být podmíněno finančními prostředky na realizaci konkrétních projektů. Nositelem zpracování Akčního plánu by měl být Odbor životního prostředí Magistrátu města Prostějova, který předloží materiál orgánům Statutárního města Prostějova.

Strategický rozvoj zeleně na území města Prostějova zpracovali:
Ing. Martina Cetkovská, vedoucí odboru životního prostředí
Ing. Libuše Plevová, vedoucí oddělení ochrany přírody a lesnictví
Ing. Kamil Janeček, vedoucí oddělení rozvoje a investic